

UPPTÄCKARNA

FINLAND DÅ OCH NU

LÄRARHANDLEDNING

Innehåll

Hur jobba med materialet	3
Uppdrag 1: När Finland hörde till Sverige	7
Uppdrag 2: Finland under rysk tid	12
Uppdrag 3: Finland blir självständigt	16
Uppdrag 4: Åbo, Finlands första huvudstad	20
Uppdrag 5: Livet längs älvarna	24
Uppdrag 6: Finlands skogar och vatten	28
Uppdrag 7: Mötet med älg och björn	31
Uppdrag 8: Åland och självstyret	36
Uppdrag 9: Fjällvärlden	40
Uppdrag 10: J. Sibelius, P. Nurmi, M. Ahtisaari, T. Jansson	44

Upptäckarna: Finland då och nu

Anpassat för åk 3

Om materialet

Upptäckarna: Finland då och nu är ett kompletterande undervisningsmaterial för årskurs 3. Det är inte ett heltäckande läromedel, utan ett inspirerande äventyr som väcker nyfikenhet, väver in lite fakta ("skrap-på-ytan") och tränar samarbete.

Materialet består av 10 uppdrag, och varje uppdrag tar cirka **30 minuter** att genomföra. Tanken är att ni gör ett uppdrag i månaden under läsåret.

Inför lektionen

1. Läs igenom hela lektionsupplägget.
 2. Skriv ut:
 - Elevhäftet + introduktionstexten (enbart inför första lektionen)
 - Brevet från Isa & Leo (för att hänga upp i klassrummet)
 - Klurighetsuppgiften (ett ex per grupp, ibland kan du behöva klippa till material)
 3. Förbered en dator/surfplatta per grupp och öppna webbsidan: <https://www.upptackarna.org/finland> på datorerna/surfplattorna. Alternativt inga datorer/surfplattor för eleverna och du istället öppnar webbsidan på din dator.
 4. Gör en gruppindelning - dela in klassen i grupper om 3(-4)
 5. Häng upp brevet från Isa och Leo på tavlan
-

Under första lektionen

- Introducera Upptäckarna: Finland då och då och läs introduktionstexten högt för klassen.
 - Dela ut Elevhäftet
-

Så här gör du varje gång

1. Rubrik & bild

Börja lektionen med att visa de två första bilderna i bildspelet för dagens uppdrag (rubrikbilderna).

2. Läs brevet och visa tillhörande bildspel

Läs brevet från Isa och Leo med inlevelse. Använd texten från lärarhandledningen – där står även när du ska klicka fram ny slide i bildspelet.

Tips: Läs långsammare vid viktiga avsnitt, upprepa nyckelord och ge korta förklaringar vid behov.

Alt. 2 Eleverna läser brevet

I vissa uppdrag är tanken att du delar ut ett exemplar av brevet till varje grupp och eleverna läser brevet högt inom grupperna. Du kommer fortfarande att läsa brevet högt för dem och visa tillhörande bildspel, men först efter att de löst klurigheten. Glöm inte bort att läsa högt och visa bilder de gånger eleverna läser brevet högt för varandra!

3. Klurigheten

Dela ut klurighetsmaterialet (alltid efter att du läst brevet). Eleverna ska lista ut en **kod** som läser upp uppdragets nästa steg.

Ge inte mer instruktioner än att de ska klura ut ett kodord. Låt dem fundera, testa idéer och samarbeta. Om de kör fast – hjälp dem lite i rätt riktning. Det är viktigt att **lösningen känns som deras egen**.

4. Koden till webbsidan

Eleverna klickar på rätt uppdrags-knapp på webbsidan <https://www.upptackarna.org/finland> och testar koden.

Antingen gör varje grupp det själva, eller så skriver du in rätt kod på din dator och visar webbsidan på tavlan. Där får klassen ett peppande meddelande från Isa och Leo.

OBS! Koden består alltid av enbart VERSALER om inget annat anges.

5. Dokumentation

Låt eleverna rita eller skriva i sina elevhäften vad de lärt sig. Återvänd gärna till detta senare under året.

6. Fortlöpande skrivuppgift

Till varje uppdrag hör en skrivuppgift där eleverna skapar sin egen berättelse. De hittar på en huvudperson – i samma ålder som dem själva – som i berättelsen reser tillsammans med Isa och Leo. Efter varje uppdrag skriver eleverna ett nytt kapitel, där de beskriver vad deras karaktär är med om.

Berättelserna skrivs i jag-form och får gärna innehålla både fakta och fantasi. En skrivmall finns som stöd till varje uppdrag. På så sätt får eleverna bygga upp en egen bok under äventyrets gång.

Brev från Isa och Leo

- Brevtexten är en introduktion till varje nytt tema.
- Skriv ut brevet och häng upp i klassrummet så eleverna kan läsa det själva vid intresse.
- Breven innehåller ett "skrap på ytan" av faktainnehållet – en nyfiken start, inte ett heltäckande faktablock.
- Brevtexten du ska läsa högt för klassen finns i detta dokument. Notera att texten kan skilja sig åt från texten i utskriften och att du har instruktioner till när du ska byta slide i brevvtextversionen i detta dokument.

Bildspel

- Starta med rubrikbilderna.
 - I lärarhandledningen står vilka slides som används till varje uppdrag.
 - Följ instruktionerna i brevet om när du ska klicka fram ny slide.
 - I slutet av varje uppdrag finns en bild som hör till klurigheten (eller ibland en tom bild).
-

Klurigheten och kodordet

- Varje uppdrag innehåller en klurighet som leder till ett kodord.
 - Kodordet skrivs med **VERSALER**.
 - Rätt kod låser upp uppdraget låsta webbsida och möjliggör att äventyret fortsätter en annan gång.
-

Elevhäfte

- Skriv ut häftet och dela ut till varje elev.
 - Eleverna dokumenterar sina tankar, nya kunskaper eller bilder efter varje uppdrag.
 - Häftet fungerar som minnesstöd och kan användas för repetition senare.
-

Tips!

- Repetera innehållet från breven då och då under terminen.
- Låt eleverna läsa om breven eller gå tillbaka till tidigare klurigheter.

Uppdrag 1: Kungens språk och folkets vardag – När Finland hörde till Sverige

Tema: Sverige och Finland under samma krona

Mål: Eleven lär sig att Finland en gång var en del av Sverige och hur det märks än idag (språk, kultur, lagar).

Tidsåtgång: ca 30 min

Förslag på gruppstorlek: 3(–4) elever per grupp

Material

- Elevhäfte – [skriv ut här](#) (en per elev)
 - Introduktionstext till Upptäckarna: Finland då och nu - [skriv ut här](#) (ett exemplar)
 - Brev från Isa & Leo – [skriv ut här](#) (ett exemplar)
 - Presentation – **Upptäckarna: Finland då och nu** Slide 1–7
 - Tillgång till digital enhet för kodinmatning
-

Gör så här

1. Introducera eleverna till Upptäckarna: Finland då och nu genom att läsa introduktionstexten högt för dem.
 2. Häng upp en kopia av Isa och Leos brev på tavlan. Läs brevtextern, från detta dokument, högt för klassen. Projicera bilderna från tillhörande bildspel på tavlan. I texten (i detta dokument) är det markerat när du ska byta slide. Tänk på att sänka lästempo och betona viktiga faktakunskaper. Du kan även upprepa för att förtydliga.
 3. Dela ut ett exemplar av brevet per grupp när du läst klart och kommit till slide 6.
 4. Låt eleverna testa på klurigheten själva en god stund innan du ger instruktioner eller ger dem små ledtrådar.
 5. Låt grupper testa kodordet i gruppens dator eller när alla löst uppgiften, skriv in koden på webbsidan via lärardatorn.
 6. Avsluta med dokumentation i tillhörande Elevhäfte.
 7. Vid ett senare tillfälle fortsätter eleverna att skriva på sin berättelse.
-

Brev från Isa & Leo

Hallå där, alla modiga upptäckare!

Nu är vi på vårt första uppdrag – och det är inte vilken resa som helst...

Slide 3: Vi har rest tillbaka till 1600-talets Finland, alltså 400 år tillbaka i tiden. Det är kallt, lerigt och fullt av liv. Runt oss går människor i grova kläder – en pojke bär ved till en stuga, en kvinna skurar trägolv med björkris.

Slide 4: Vi har hamnat i en tid när Finland var en del av Sverige, vilket Finland hade varit sedan medeltiden! Det var den svenska kungen som bestämde här. Svenska är ett av Finlands nationalspråk än idag – och därför finns det svenskspråkiga skolor, tidningar och ortnamn i hela landet. Visst känns det märkligt att tänka på att Finland en gång var en del av Sverige? Men vi ser fortfarande spår av det – och vi är själva ett av dem. Det är därför vi, Isa och Leo, pratar svenska här i Finland – precis som du.

Slide 5: Men, kolla där! Ett litet hus – ett pörte, får vi lära oss att det heter. Det är byggt av stora grå stockar som ligger tätt på varandra. Väggarna är tjocka för att hålla värmen inne under den långa vintern. Taket är gjort av torv och gräs, och det luktar rök och kåda därinne.

Det finns bara ett rum, och där sover, äter och arbetar hela familjen. I mitten står en stor eldstad som värmer hela huset, och röken stiger långsamt upp genom ett hål i taket – här finns ingen skorsten! På väggarna hänger redskap och kläder, och sängarna är små, låga bänkar fyllda med halm. Utanför kommer ett ekipage, häst, vagn och kusk, förbi. Det fanns ju inga bilar, bussar eller tåg... inte ens cyklar! Så konstigt... Man fick alltså gå om man inte hade en häst.

Men nu börjar tiden skifta... Vi hör en ny röst – en annan härskare vill ta över. Vem kan det vara?

Kan du lista ut kodordet som leder oss vidare?

/Tidsresenärerna Isa & Leo

Faktaruta – Sverige och Finland hörde ihop

- Finland var en del av Sverige i över 600 år – från 1200-talet till 1809.
 - Den svenska kungen styrde över Finland.
 - Många bodde i pörten under 1600-talet.
 - Det finns fortfarande svenska skolor, ortnamn och traditioner i Finland.
-

Klurighet – Platsbyte

När du har läst brevet högt för klassen, delar du ut ett exemplar av brevet per grupp. Klicka fram slide 6. I brevet finns sju stycken ljusgråa bokstäver bakom texten. När dessa bokstäver är placerade i rätt ordning bildar de kodordet. Videoklipppet på slide 6 visar hur bokstäverna ska byta plats. Starta om klippet så många gånger eleverna behöver se det. (Den uppmärksamme upptäcker eventuellt att bilderna som symboliserar bokstäverna börjar på samma bokstav som de symboliserar).

Kodord: KEJSARE

Text på upplåst webbsida

Snyggt jobbat, upptäckare!

Ni har löst klurigheten – och nu går färden vidare. Men något har förändrats... Den svenska flaggan har tagits ner, och nya uniformer syns på gatorna. Ett nytt språk hörs i maktens korridorer...

Är ni redo för nästa kapitel i Finlands historia?

Fortlöpande skrivuppgift – Finland då och nu

Syfte:

Den fortlöpande skrivuppgiften är ett kreativt och språkutvecklande inslag i *Upptäckarna – Finland då och nu*. Syftet är att låta eleverna följa med på äventyret genom att skapa en egen berättelse, där de skriver **kapitel för kapitel** utifrån varje nytt uppdrag.

Genom berättelsen får eleverna fördjupa sig i **miljöer, historiska händelser och natur** de möter i breven från Isa och Leo – samtidigt som de tränar på **berättande, struktur och fantasi** i sitt eget skrivande.

Upplägg:

Varje elev skapar en huvudperson – en karaktär i ungefär samma ålder som dem själva – som i berättelsen får följa med genom tid och rum i Finland. Eleven får uppleva samma äventyr som Isa och Leo, men ur ett eget perspektiv.

Efter varje uppdrag skriver eleven ett nytt kapitel i sin berättelse. Varje kapitel bygger på det tema som uppdraget behandlar, till exempel:

- att leva i Finland när det hörde till Sverige
- att vandra längs en brusande älv
- att bo i Helsingfors under rysk tid
- att möta en samefamilj i fjällen
- att vara med när Finland blir självständigt

Till varje kapitel får eleverna en **skrivmall** med stödfrågor för att strukturera texten. Berättelsen skrivs i **jag-form** för att stärka identifikation, inlevelse och perspektiv.

Mål med skrivuppgiften:

- Att utveckla elevernas **berättande texter** genom tydlig struktur: inledning – händelse – avslut
- Att väva in **ämneskunskaper** från historia, geografi och natur i elevens eget språk

- Att stärka elevernas **förmåga att uttrycka sig kreativt**, med beskrivningar, tankar och reflektion
 - Att öva på **skrivprocess, återkoppling och förbättring** av egna texter
-

Tips till dig som lärare:

Låt eleverna arbeta löpande med sina berättelser i ett skrivhäfte eller digitalt dokument. Berättelserna kan användas för gemensam läsning, kamratrespons eller avslutas i form av en gemensam bok eller utställning.

Att få skriva sin egen berättelse utifrån äventyret – med både **egna tankar och faktakunskaper** – stärker både språk och lärande.

Kapitel 1: Finland under Sverige

Skrivmall:

Inledning – Var hamnar du?

- Vaknar du mitt på en lerig gårdsplan?
- Hur ser platsen ut? Vad hörs, luktar, syns?

Mitt på dagen – Vad händer?

- Går du in i en skola? Till ett slott? Pratar med någon?
- Vad lär du dig om hur folk lever och vad de tror på?

Mysterium – Något särskilt väcker din nyfikenhet

- En gammal bok, en karta, ett främmande språk?
- Vad försöker du förstå?

Avslutning – Hur tar du dig vidare?

- Vad har du lärt dig om tiden då Finland hörde till Sverige?

Uppdrag 2: Orden från öst – Finland under rysk tid

Tema: Finland blir ett storfurstendöme under Ryssland

Mål: Eleven får förståelse för att Finland styrdes av Ryssland under 1800-talet.

Tidsåtgång: ca 30 min

Förslag på gruppstorlek: 3(-4) elever per grupp

Material

- Brev från Isa & Leo - [skriv ut här](#)
 - Klurighet - [skriv ut här](#) (en per grupp)
 - Presentation Upptäckarna: Finland då och nu Slide 9-16
 - Tillgång till digital enhet för kodinmatning
-

Gör så här

1. Häng upp en kopia av Isa och Leos brev på tavlan. Läs texten högt för klassen från detta dokument. Projicera bilderna från tillhörande bildspel på tavlan. I texten (i detta dokument) är det markerat när du ska byta slide. Tänk på att sänka lästempo och betona viktiga faktakunskaper. Du kan även upprepa för att förtydliga.
 2. Dela ut en kopia av klurigheten per grupp när du läst klart och kommit till slide 15.
 3. Låt eleverna testa på klurigheten själva en god stund innan du ger instruktioner eller ger dem små ledtrådar.
 4. Låt grupper testa kodordet i gruppens dator eller när alla löst uppgiften, skriv in koden på webbsidan via lärardatorn.
 5. Avsluta med dokumentation i tillhörande Elevhäfte.
 6. Vid ett senare tillfälle fortsätter eleverna att skriva på sin berättelse.
-

Brev från Isa & Leo

Hej igen, upptäckare!

Vi har just stigit ur tidsmaskinen – och något känns annorlunda.

Vi står mitt på ett stort torg. Runt omkring oss reser sig pampiga stenhus. Folk skyndar förbi i långa kappor. Vakter i uniform står stilla som statyer. Och vet du vad? De pratar **ryska**.

Slide 11: Vi är i Helsingfors – men inte som vi känner det. Det är början av 1800-talet, 1809 för att vara exakt, och Finland har just blivit en del av det ryska kejsardömet efter att Sverige och Ryssland slutit fred efter det så kallade Finska kriget. Vi hör någon viska: "Storfurstendömet Finland – under den ryska kejsaren, men med eget språk." Det låter både konstigt och spännande.

Vi går längs kullerstensgatorna, och även om allt är nytt för Finland just nu, minns vi saker vi har läst. Under 1800-talet börjar finländarna **bygga sin egen identitet**...

Slide 12: ... fast landet hör till Ryssland. Vi kommer att tänka på...

Slide 13: ... **Elias Lönnrot**, som reste runt på landsbygden och **samlade gamla sånger, berättelser och myter** som människor hade fört vidare med rösten i generationer. Av dem skapade han **Kalevala** – ett stort epos med hjältar, trollkarlar, skogar, strider och magiska föremål. Det blev Finlands nationalepos, och många säger att **det hjälpte Finland att känna sig som ett folk**.

Men i slutet av århundradet förändrades allt igen.

Vi ser framför oss människor som protesterar tyst. Det är början på det som kallas **förtrycksperioderna**. Då ville den ryska kejsaren att Finland skulle bli mer som resten av riket. **Ryska språket infördes i vissa myndigheter**, och kejsaren försökte **kontrollera Finlands lagar, militär och styre**. Många i Finland blev oroliga – tänk om landet skulle förlora sin självständighet, även inuti?

Slide 14: Men istället för att ge upp, började folk stå upp för sitt land. De skrev namninsamlingar, ordnade hemliga möten och vägrade följa vissa nya lagar. Där **börjar något nytt växa**. Något som leder vidare till nästa uppdrag.

Kan du hitta kodordet?

/Isa & Leo – läsande, lyssnande och fulla av frågor

Faktaruta – Finland under rysk tid

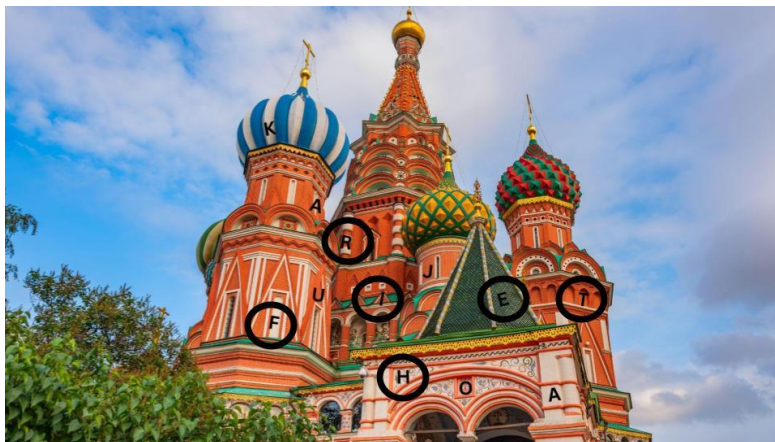
- År 1809 blev Finland en del av det ryska kejsardömet
 - Finland kallades nu för Storfurstendömet Finland
 - Landet fick egen valuta och till viss del självstyre
 - Helsingfors blev ny huvudstad år 1812
 - Under slutet av 1800-talet försökte Ryssland göra Finland mer ryskt – bl.a. genom att införa ryska språket i skolor
 - Motståndet växte – många ville att Finland skulle bli självständigt
-

Klurighet – “Finn 6 fel”

Dela ut ett exemplar av klurighetspappret per grupp och visa slide 15 när du läst texten i brevet högt för eleverna. Eleverna ser samma bild på utskriften som på slide 15, men 6 stycken saker har ändrats på deras utskrift. På de ställen där något i bilden manipulerats finns kodordets rätta bokstäver utplacerade på bilden på slide 15. Eleverna ska läsa kodordet från vänster till höger.

Kodord: FRIHET

Facit

Text på upplåst webbsida

Imponerande!

Ni hade ett öga för detaljer. Skillnaderna var inte lätta att upptäcka.

Nu hörs nya rop på gatorna. Människor vill bestämma själva. De tänder ljus i fönstren. De sjunger nya sånger. Något är på väg att hända.

Resan går vidare – mot frihet.

Fortsätt skriva – Kapitel 2: Finland under rysk tid

Skrivmall:

Inledning – Var hamnar du?

- Kanske i Helsingfors mitt bland höga hus och ryska flaggor?
- Vad ser du? Vad hörs på gatorna?

Mitt på dagen – Vad händer?

- Träffar du någon som arbetar för kejsaren? En lärare? En soldat?
- Vad lär du dig om hur Finland styrs?

Mysterium – Något väcker din nyfikenhet

- Ett mynt, en sedel, ett hemligt brev?
- Vad vill du ta reda på?

Avslutning – Hur slutar dagen?

- Vad har du förstått om Finlands situation under rysk tid?

Uppdrag 3: Finland blir självständigt

Tema: Självständighet

Mål: Eleven får veta varför och hur Finland blev självständigt 1917

Tidsåtgång: ca 30 min

Förslag på gruppstorlek: 3(-4) elever

Material

- Brev från Isa & Leo - [skriv ut här](#)
 - Klurighet - [skriv ut här](#) (en per grupp)
 - Presentation – Upptäckarna: Finland då och nu Slide 17-26
 - Tillgång till digital enhet för kodinmatning
-

Gör så här

1. Häng upp en kopia av Isa och Leos brev på tavlan. Läs texten högt för klassen från detta dokument. Projicera bilderna från tillhörande bildspel på tavlan. I texten (i detta dokument) är det markerat när du ska byta slide. Tänk på att sänka lästempo och betona viktiga faktakunskaper. Du kan även upprepa för att förtydliga.
 2. Dela ut en kopia av klurigheten per grupp när du läst klart och kommit till slide 25.
 3. Låt eleverna testa på klurigheten själva en god stund innan du ger instruktioner eller ger dem små ledtrådar.
 4. Låt grupper testa kodordet i gruppens dator eller när alla löst uppgiften, skriv in koden på webbsidan via lärardatorn.
 5. Avsluta med dokumentation i tillhörande Elevhäfte.
 6. Vid ett senare tillfälle fortsätter eleverna att skriva på sin berättelse.
-

Brev från Isa & Leo

Hej där, upptäckare!

Slide 19: Vi är kvar i Helsingfors, men vi har förflyttat oss i tid. Det är **år 1917**, och något ligger i luften. Människor samlas i grupper, tänder ljus i fönstren och sjunger tyst. Vi känner att något stort är på väg att hända.

En gammal kvinna berättar att **Ryssland är i kaos** – tsaren har störtats, och människorna vet inte vem som styr längre. "Nu", säger hon, "nu har Finland chansen."

Vi följer efter en grupp människor. Någon ropar: **"Finland ska bli självständigt!"** Det känns som om tiden stannar.

Slide 20: Vi får veta att det är den **6 december 1917**. Det är dagen då Finland förklarar sig **självständigt – ett eget land för första gången**. Många jublar. Men det är också oroligt. Alla håller inte med. Och vad händer om Ryssland försöker ta tillbaka makten?

Slide 21: På kvällen ser vi folk sätta **två ljus i fönstret**. Ett för hopp, ett för frihet. Det är en tyst tradition som lever kvar än idag.

När vi står där och tittar ut över staden, börjar vi fundera på vad vi lärt oss i skolan.

Slide 22: Vi minns att allt inte blev lugnt direkt. Strax efter självständigheten kommer **ett inbördeskrig**, där finländare slåss mot varandra om hur landet ska styras. Det är en svår och sorglig tid.

Slide 23: Vi minns att **Finland nästan fick en kung**, för en kort stund – men det blev aldrig av.

Slide 24: I stället blev **Kaarlo Juho Ståhlberg Finlands första president** år 1919. Till slut börjar Finland hitta sin egen väg – som ett självständigt land, en republik och med demokrati.

Nästa gång reser vi till en stad som varit viktig mycket längre än Helsingfors. Vet du vilken?

/Isa & Leo – med flaggan högt och tankarna fulla

Fakta – Finlands självständighet

- Finland blev självständigt från Ryssland den **6 december 1917**
 - Självständigheten utropades av Finlands riksdag i Helsingfors
 - Många firar dagen genom att tända **två ljus i fönstret**
 - Efter självständigheten blev det **inbördeskrig** i Finland 1918
 - Finland var **nära att bli en monarki**, men det blev aldrig av
 - År 1919 valdes **Kaarlo Juho Ståhlberg till Finlands första president**
-

Klurighet – Jämna svar

När du läst brevet högt för klassen delar du ut ett exemplar av klurighetspappret per grupp och klickar fram slide 25. Eleverna ska färglägga alla områden (i valfri färg) som innehåller en division eller multiplikation med ett jämnt svar. Områden med udda svar ska inte färgläggas. De färgade områdena bildar koden.

Kodord: 1827

Text på upplåst webbsida

Bra jobbat!

Ni har rest till den dag då Finland blev självständigt. Nu reser vi vidare – men inte till framtiden, utan till en plats där Finlands historia har djupa rötter.

Mot en stad som var landets första huvudstad...

Fortsätt skriva – Kapitel 3: Finland blir självständigt

Inledning – Var hamnar du?

- Är du i Helsingfors? Ser du människor samla sig? Känner du att något är på väg att hända?

Mitt på dagen – Vad händer?

- Hör du när de röstar om självständighet?
- Vad berättar människor på gatan?

Mysterium – Något väcker din nyfikenhet

- Varför tänder de ljus i fönstret? Vad betyder det att Finland ska bli självständigt?
- Vad händer sen – kommer allt bli lugnt?

Avslutning – Hur slutar dagen?

- Vad har du lärt dig om vad som hände efteråt?
 - Vem blev Finlands första president? Varför blev det ingen kung?
-

Uppdrag 4: Staden vid ån – Åbo, Finlands första huvudstad

Tema: Åbo – historia och betydelse

Mål: Eleven bekantar sig med Åbo som Finlands äldsta stad och kulturella centrum

Tidsåtgång: ca 30 min

Förslag på gruppstorlek: 3(-4) elever

Material

- Brev från Isa & Leo - [skriv ut här](#) Ett exemplar per grupp
 - Presentation – Upptäckarna: Finland då och nu Slide 27-35
 - Tillgång till digital enhet för kodinmatning
-

Gör så här

1. Visa slide 27-28 och dela ut ett exemplar av brevet per grupp. Be eleverna läsa brevet högt för varandra inom gruppen.
 2. När de läst brevet klickar du fram till slide 34.
 3. Låt eleverna testa på klurigheten själva en god stund innan du ger instruktioner eller ger dem små ledtrådar.
 4. Låt grupper testa kodordet i gruppens dator eller när alla löst uppgiften, skriv in koden på webbsidan via lärardatorn.
 5. Nu är det din tur att läsa brevet högt och visa tillhörande bildspel. Eleverna får en värdefull repetition och får se bilder som kan hjälpa deras minne och förståelse på traven.
 6. Avsluta med dokumentation i tillhörande Elevhäfte.
 7. Vid ett senare tillfälle fortsätter eleverna att skriva på sin berättelse.
-

Brev från Isa & Leo

Hej igen, upptäckare!

Vi har kommit till en plats där **historia syns överallt** – i gatstenarna, i vattnet, i byggnaderna.

Slide 29: Vi står vid kanten av **Aura å**, mitt i **Åbo** – Finlands äldsta stad!

Slide 30: Bakom oss reser sig **Åbo slott**, byggt i sten med tunga torn och valv. Vi får veta att det byggdes redan på 1200-talet för att skydda staden. Vi smyger in genom en port – och plötsligt känns det som om vi är i en riddarfilm.

Men Åbo är mer än ett slott. Det här var **Finlands huvudstad i flera hundra år**, fram till början av 1800-talet. Allt viktigt hände här. Staden var som Finlands hjärta.

Slide 31: Vi går över en bro och kommer till **Åbo domkyrka** – ett jättelikt tegelhus med högt torn. Kyrkan har stått här nästan lika länge som slottet. En av Sveriges drottningar, Karin Månsdottir, har begravts i Åbo domkyrka.

Inte långt därifrån låg **Finlands första universitet**, grundat 1640. Universitetet flyttade till Helsingfors efter **en stor brand**.

Slide 32: Branden bröt ut år **1827**, en stormig natt när elden spred sig snabbt. Nästan hela Åbo brann ner – hus, skolor, bibliotek.

Slide 33: Men Åbo reste sig. Vi ser barn leka i parker, konstnärer måla längs ån, och caféer där människor skrattar i solen. Idag är Åbo **ett kulturcentrum**, fullt av teater, musik och historia.

Vi sätter oss på en brygga vid vattnet. Båtar glider förbi, vinden doftar av salt och gamla berättelser. Det känns som om tiden rinner som ån – framåt, men med spår kvar från förr.

Och just vattnet ska leda oss vidare. Nästa gång följer vi det hela vägen – dit där det börjar porla.

Kan du lista ut kodordet?

/Isa & Leo – med vinden i håret och fötterna i historien

Fakta – Åbo

- **Åbo är Finlands äldsta stad**, grundad på 1200-talet

- **Åbo slott** byggdes för att skydda området och blev ett centrum för makt under svenska tiden
 - **Åbo domkyrka** är en av landets äldsta kyrkor
 - **Finlands första universitet** grundades i Åbo år 1640
 - Åbo var **huvudstad fram till 1812**, då Helsingfors tog över
 - År **1827 drabbades staden av en stor brand**, som förstörde stora delar av den
 - I dag är Åbo **ett kulturcentrum** med teater, konst, museer och evenemang
-

Klurighet – Gömda verb

I brevet finns fem *kursiverade verb*. På slide 34 finns bilder som illustrerar olika verb. Varje bild har en bokstav. Eleverna ska hitta de kursiverade verben i brevet och byta ut dem mot motsvarande (bild/)bokstav. Låt eleverna försöka klura ut vad de ska göra utan din hjälp.

Kodord: KRAFT

Text på upplåst webbsida

Starkt jobbat!

Ni har rest till Finlands äldsta stad och sett hur landets historia började. Men nu rör sig landskapet igen – det glittrar, forsar och svänger. Vattnet leder vägen...

Redo att följa strömmen?

Fortsätt skriva – Kapitel 4: Åbo

Skrivmall:

Inledning – Var hamnar du?

- Står du vid en å? Ser du ett slott? En kyrka?

Mitt på dagen – Vad händer?

- Besöker du Åbo slott eller domkyrkan? Pratar du med någon som berättar om staden?
- Vad lär du dig om varför Åbo varit viktig?

Mysterium – Något väcker din nyfikenhet

- En gammal karta? En nedbrunnen byggnad? Ett föremål från universitetet?
- Vad betyder det?

Avslutning – Hur slutar dagen?

- Vad har du förstått om Åbo och hur staden förändrats genom tiden?

Uppdrag 5: Flottare, forsar och färder – Livet längs älvarna

Tema: Vattenvägar och landskap

Mål: Eleven upptäcker hur älvar och vattenvägar har format livet i Finland

Tidsåtgång: ca 30 min

Förslag på gruppstorlek: 3(-4) elever

Material

- Brev från Isa & Leo - [skriv ut här](#) Ett exemplar per grupp
 - Presentation – Upptäckarna: Finland då och nu Slide 36-43
 - Tillgång till digital enhet för kodinmatning
-

Gör så här

1. Häng upp en kopia av Isa och Leos brev på tavlan. Läs texten högt för klassen från detta dokument. Projicera bilderna från tillhörande bildspel på tavlan. I texten (i detta dokument) är det markerat när du ska byta slide. Tänk på att sänka lästempo och betona viktiga faktakunskaper. Du kan även upprepa för att förtydliga.
 2. Dela ut ett exemplar av brevet per grupp när du läst klart och kommit till slide 42.
 3. Låt eleverna testa på klurigheten själva en god stund innan du ger instruktioner eller ger dem små ledtrådar.
 4. Låt grupper testa kodordet i gruppens dator eller när alla löst uppgiften, skriv in koden på webbsidan via lärardatorn.
 5. Avsluta med dokumentation i tillhörande Elevhäfte.
 6. Vid ett senare tillfälle fortsätter eleverna att skriva på sin berättelse.
-

Brev från Isa & Leo

Hej på er, upptäckare!

Slide 38: Den här gången hör vi bruset innan vi ser det. En kraftig älv forsar fram över stenar och fall, vattnet glittrar och skummar. Vi står på en klippa vid kanten av **Kemi älv**, som med sina 300 kilometer är Finlands längsta älv.

Plötsligt glider stora timmerstockar förbi! Vi har rest till en tid då **vattenvägar var de viktigaste vägarna i landet**. Vägar var sällsynta och långsamma – men älvarna, de band ihop byar, städer och skogar.

Vi ser män med långa störrar styra timmer i forsen. Längre ner ligger en kvarn som snurrar av vattnets kraft. Vid stranden lastas båtar med varor. Trä, fisk, människor färdas via vattnet.

Slide 39: Vi träffar en gammal kvinna som berättar att hennes farfar var flottare. Han följde timret från Lappland ända till kusten. Hon visar oss **en karta där alla älvar slingrar sig genom landet**, som blodådror i en kropp.

Slide 40: Vi färdas långt norrut och hamnar vid **Torne älv** – en mäktig flod som slingrar sig mellan Finland och Sverige. Vi står på ena sidan och ser över till det andra landet. Här går **gränsen mitt i vattnet**, men människorna har alltid rört sig fram och tillbaka – med båt, med varor, med språk. Vi får höra att **släktingar bodde på varsin sida**, och att man brukade säga: "älven delar oss, men binder oss också samman".

Slide 41: Vattnet har alltid gett liv, kraft och färdvägar. Och än idag ligger många städer just vid älvar. Vi ser skolor, broar, kaféer – och människor som fiskar där vattnet rinner lugnt.

Men snart märker vi att vattnet flyter ut i något större... Stillheten breder ut sig. Nästa gång väntar ett landskap där spegelblanka ytor sträcker sig längre än vi kan se.

Kan du lista ut kodordet?

/Isa & Leo – som följer vattnets väg

Fakta – Älv och vattenvägar i Finland

- Finland har många stora älvar, t.ex. Kemi älv, Oulujoki och Torne älv

- Förr transporterade man timmer och varor längs älvarna
 - Många städer och byar växte fram längs vattenvägar
 - Vattenkraft användes för att driva kvarnar och sågverk
 - Älvar är viktiga ekosystem för djur och växter
-

Klurighet – Ordfläta

Längst ner i brevet finns ett rutfält med bokstäver. På slide 42 är bokstaven f och siffran 2 synliga = f2; och $a + 5 = a5$. Bokstaven K finns på koordinaten f2 - där ska eleverna börja och bokstaven E på koordinaten a5 där eleverna ska sluta. K är första bokstaven. De fortsätter läsa på följande rad ODORDÄ och på den tredje raden E → KODORD ÄR VIKARE

Kodord: VIKARE

Facit

KODORD ÄR VIKARE

	a	b	c	d	e	f
1	Y	Ä	F	B	M	U
2	L	S	V	W	H	K
3	O	D	O	R	D	Ä
4	R	V	I	K	A	R
5	E	J	D	G	L	A

Text på upplåst webbsida

Bra flyt, upptäckare!

Ni har följt vattnets väg genom historien. Men nu ändras ljudet – det blir tystare, mjukare. Runt nästa krök väntar något grönt, djupt och doftande.

Färden fortsätter – in i nästa landskap...

Fortsätt skriva – Kapitel 5: Älv och vattenvägar

Skrivmall:

Inledning – Var hamnar du?

- Hör du en fors? Står du vid en älv?
- Vad ser du runt omkring?

Mitt på dagen – Vad händer?

- Träffar du flottare eller en fiskare??
- Vad lär du dig om livet längs älven?

Mysterium – Något väcker din nyfikenhet

- En gammal karta? Ett försvunnet föremål? En båt som inte kommer tillbaka?

Avslutning – Hur slutar dagen?

- Vad har du förstått om vattenvägarna i Finland?

Uppdrag 6: Trädtoppar och spegelblanka sjöar – Finlands skogar och vatten

Tema: Finlands natur – skogar och sjöar

Mål: Eleven bekantar sig med Finlands natur och får en ökad förståelse för skogarnas och

sjöarnas betydelse

Tidsåtgång: ca 30 min

Förslag på gruppstorlek: 3(-4) elever

Material

- Brev från Isa & Leo - [skriv ut här](#)
 - Presentation – Upptäckarna: Finland då och nu Slide 44-53
 - Tillgång till digital enhet för kodinmatning
-

Gör så här

1. Häng upp en kopia av Isa och Leos brev på tavlan. Läs texten högt för klassen från detta dokument. Projicera bilderna från tillhörande bildspel på tavlan. I texten (i detta dokument) är det markerat när du ska byta slide. Tänk på att sänka lästempo och betona viktiga faktakunskaper. Du kan även upprepa för att förtydliga.
 2. Visa videoklipppet på slide 52. De får gärna ha ett tangentbord framför sig, men uppmärksamma dem inte på att de behöver ett vanligt tangentbord. Alternativt kan du skriva ut en bild över ett vanligt (QWERTY-) tangentbord som du hänger upp på tavlan innan du läser brevet högt för dem.
 3. Låt eleverna testa på klurigheten själva en god stund innan du ger instruktioner eller ger dem små ledtrådar.
 4. Låt grupper testa kodordet i gruppens dator eller när alla löst uppgiften, skriv in koden på webbsidan via lärardatorn.
 5. Avsluta med dokumentation i tillhörande Elevhäfte.
 6. Vid ett senare tillfälle fortsätter eleverna att skriva på sin berättelse.
-

Brev från Isa & Leo – Bland trädtoppar och tusen sjöar

Hej där, upptäckare!

Nu har vi landat mitt i ett tyst hav – men inte ett med vatten. Runt oss står **höga granar, tallar och björkar** så långt ögat når. Det är som en grön vägg åt alla håll. Vi är mitt i den **finländska skogen**.

Slide 46: Mellan träden hör vi hackspettar, vinden i barren och ibland ett plask. Det kommer från en **spegellik sjö** som gömmer sig mellan mossiga kullar. Vattnet är så klart att vi ser botten. Några barn badar. En man rör tyst fram i en roddbåt.

Slide 47: Vi får veta att **över 70 procent av Finlands yta täcks av skog** – det är ett av de mest skogrika länderna i världen! Här växer träd som används till hus, papper och möbler. Vi ser folk hugga ved, plocka svamp och bära hem blåbär i hinkar.

I en stuga vid sjön möter vi en familj som berättar att de bor här året runt. De hämtar vatten ur sjön, värmer sig med ved och samlar det mesta själva i naturen. Deras liv följer årstiderna.

Slide 48: De visar oss en hög, rak **tall** som står på en bergknalle. Vi får lära oss att **tallen är ett av Finlands vanligaste träd**. Den klarar både kyla och torra marker, och dess trä används till allt från husväggar till båtbygge. "Det här trädet har stått här i över 100 år", säger pappan i familjen.

Slide 49: Senare vandrar vi till en utsiktsplats, och där ser vi **en enorm sjö glittra i fjärran – Saimen**, Finlands största insjö. Den är så stor att den nästan känns som ett hav, full av öar, sund och små vikar.

Slide 50: Vi får veta att här lever den sällsynta **saimenvikaren**, en säl som bara finns just här. Sjön är viktig för både djurliv och människor – med fiske, båtfärder och färskvatten.

Slide 51: Vi förstår att skogar och sjöar inte bara är natur – de är **hem, matplats och lekplats** för människor, djur och växter. I Finland hör vattnet och träden ihop med livet.

Vi lägger oss på en sten och lyssnar. Skogarna är gamla och har alltid varit en del av människors liv – för skydd, mat, ved, lugn och återhämtning.

Men mitt i stillheten hör vi något. En gren som bryts. En duns. Någon stor rör sig längre bort...

Vad kan det vara? Och vad väntar oss i skogens djup?

/Isa & Leo – stilla mitt i grönskan

Fakta – Skogar och sjöar i Finland

- Större delen av Finland är täckt av **skog**
 - Vanliga träd: **tall, gran och björk**
 - **Tallen** är tålig och används till byggen och möbler
 - Finland har över **180 000 sjöar**. **Saimen** är den största – nästan som ett hav. Här lever **saimenvikaren**, en säl som bara finns där
 - Skog och sjö ger **mat, vatten och natur att leva i**
-

Klurighet – TANGENTKAOS

Det har blivit knas bland tangenterna i videoklippet på slide 52. Det ser ut som om personen skriver ett ord (KODER) men eftersom tangenterna ligger fel, är det ett annat ord personen skriver. Eleverna ska klura ut vilka bokstäver som egentligen finns under tangenterna. De kan ha nytta av att ha en dator (med tangentbord) framför sig. Om de inte kommer ha det kan du skriva ut en bild på ett vanligt (QWERTY-) tangentbord och hänga upp på tavlan innan du läser brevet för klassen.

Kodord: VILDA

Text på upplåst webbsida

Bra jobbat!

Ni har tagit er genom skogarnas tystnad och sett hur naturen ger både liv och ro. Men något rör sig där ute... Något större, med päls, klövar eller klor.

Det är dags att möta några av skogens invånare.

Fortsätt skriva – Kapitel 6: Skogar och sjöar

Skrivmall:

Inledning – Var hamnar du?

- Är du i en tyst skog? Hör du fåglar, ser du träd eller en sjö?

Mitt på dagen – Vad händer?

- Möter du någon som bor i skogen?
- Lär du dig om ett särskilt träd eller en sjö?
- Får du prova på något – hugga ved, ro båt, bada?

Mysterium – Något väcker din nyfikenhet

- Ett spår på marken? En säl i vattnet? Ett gammalt träd med historia?

Avslutning – Hur slutar dagen?

- Vad har du förstått om hur skog och vatten används i Finland?

Uppdrag 7: Djupt i skogen – Mötet med älg och björn

Tema: Stora däggdjur i Finland

Mål: Eleven lär sig känna igen två av Finlands största landlevande djur och deras livsmiljöer

Tidsåtgång: ca 30 min

Förslag på gruppstorlek: 3(-4) elever

Material

- Brev från Isa & Leo - [skriv ut här](#) Ett exemplar per grupp
 - Klurighet - [Skriv ut här!](#) Ett exemplar per grupp
 - Presentation – Upptäckarna: Finland då och nu Slide 54-60
 - Tillgång till digital enhet för kodinmatning
-

Gör så här

1. Visa slide 54-55 och dela ut ett exemplar av brevet per grupp. Be eleverna läsa brevet högt för varandra inom gruppen.
 2. När de läst brevet delar du ut ett exemplar av klurigheten per grupp.
 3. Låt eleverna testa på klurigheten själva en god stund innan du ger instruktioner eller ger dem små ledtrådar.
 4. Låt grupper testa kodordet i gruppens dator eller när alla löst uppgiften, skriv in koden på webbsidan via lärardatorn.
 5. Avsluta med dokumentation i tillhörande Elevhäfte.
 6. Vid ett senare tillfälle fortsätter eleverna att skriva på sin berättelse.
-

Brev från Isa & Leo

Hallå där, upptäckare!

Vi är fortfarande i skogen, men nu är allt lite tystare. Som om träden håller andan. Marken är mjuk av mossor...

Slide 56: ... och vi följer ett **stort spår i leran**. Det är tydligt – fem tår och klor. Det kan bara betyda en sak: **björn**.

Vi håller oss tysta när vi smyger fram mellan träden. Vi stannar och tar upp kikaren. Vid en glänta, långt bort ser vi en **mörk, kraftig björn** som bökar bland blåbärsriset.

Slide 57: Den lyfter huvudet, sniffar i luften – och lufsar långsamt vidare. Vi håller oss helt stilla. Tänk att vi just sett en **vild brunbjörn** – Finlands största och farligaste rovdjur! Finlands nationaldjur. De lever ensamma, och trots att de är starka och snabba, **håller de sig helst undan människor**.

Björnarna sover hela vintern i sina iden. På våren vaknar de hungriga och letar efter rötter, bär, insekter och smådjur.

Slide 58: Lite senare ser vi något annat: **en älg!** Hög, med långa ben och stora öron. Den tuggar lugnt på ett trädkott, blinkar mot oss och kliver rakt in bland träden igen. Vi står kvar med hjärtat dunkande.

Vi minns att **älgen är Finlands största hjorddjur**. Den kan bli över två meter hög med sina långa ben. Tjurarna, alltså hanarna, får stora **kronor av horn** som de fäller varje vinter och som växer ut igen till sommaren.

Älgar är idisslare och **växtätare**. De älskar blad och kvistar. Ofta är de aktiva tidigt på morgonen eller sent på kvällen – och trots sin storlek **rör de sig nästan ljudlöst** genom skogen.

"Det känns som om vi har fått se två av skogens konungar på en dag", säger Isa.
Leo nickar.

Vi känner oss små – men också stolta. Att få se de här djuren i deras hem är något vi aldrig glömmer.

Och snart reser vi vidare, men inte till en skog... utan till ett helt annat landskap. Havet väntar.

Kan du lista ut kodordet?

/Isa & Leo – viskande i vildmarken

Fakta – Älg och björn i Finland

- **Brunbjörnen, Finlands nationaldjur** är Finlands största rovdjur.
 - Björnar är **allätare** – de äter bär, rötter, smådjur och insekter.
 - På vintern **sover björnen i sitt ide**
 - **Älgen** är Finlands största hjortdjur
 - Älgar är **växtätare** och **idisslare**
-

Klurighet – Ordgömma

Dela ut ett exemplar av klurigheten per grupp. Eleverna ska hitta orden till höger om ordgömman i rutfältet med bokstäver. När de hittat alla ord, finns ett ord i ordgömman kvar = kodordet.

Kodord: ÖAR

Text på upplåst webbsida

Väl gjort, upptäckare!

Ni har följt djurens spår genom skogen och mött dem på deras villkor. Men nu byts granarna mot havsbris, mossor mot klippor. En plats med eget sätt att tänka, tala – och bestämma.

Nästa resa går till ett ö-rike...

Fortsätt skriva – Kapitel 7: Skogens konungar

Skrivmall:

Inledning – Var hamnar du?

- Är du i en tyst skog? Ser du spår eller hör ljud?

Mitt på dagen – Vad händer?

- Möter du en älg? En björn? Hur reagerar du?
- Vad får du veta om djuren du ser?

Mysterium – Något väcker din nyfikenhet

- Ett spår, en pälsbit, en märkelig plats?
- Vad vill du ta reda på?

Avslutning – Hur slutar dagen?

- Vad har du förstått om skogens djur och deras liv?

Uppdrag 8: Egen röst mitt i havet – Åland och självstyret

Tema: Åland och självstyre

Mål: Eleven får veta mer om Åland, dess historia och status idag

Tidsåtgång: ca 30 min

Förslag på gruppstorlek: 3(-4) elever

Material

- Brev från Isa & Leo - [skriv ut här](#)
 - Klurighet - [skriv ut här](#) (en per grupp, enkelsidig utskrift alltså två skilda sidor. Du behöver klippa ena utskriften i 30 bitar, en uppsättning per grupp)
 - Presentation – Upptäckarna: Finland då och nu Slide 61-69
 - Tillgång till digital enhet för kodinmatning
-

Gör så här

1. Häng upp en kopia av Isa och Leos brev på tavlan. Läs texten högt för klassen från detta dokument. Projicera bilderna från tillhörande bildspel på tavlan. I texten (i detta dokument) är det markerat när du ska byta slide. Tänk på att sänka lästempo och betona viktiga faktakunskaper. Du kan även upprepa för att förtydliga.
 2. Dela ut en kopia av klurigheten per grupp när du läst klart.
 3. Låt eleverna testa på klurigheten själva en god stund innan du ger instruktioner eller ger dem små ledtrådar.
 4. Låt grupper testa kodordet i gruppens dator eller när alla löst uppgiften, skriv in koden på webbsidan via lärardatorn.
 5. Avsluta med dokumentation i tillhörande Elevhäfte.
 6. Vid ett senare tillfälle fortsätter eleverna att skriva på sin berättelse.
-

Brev från Isa & Leo

Hej på er, upptäckare!

Den här gången har vi landat mitt i havet. Runt oss glittrar vattnet, och små öar sticker upp som gröna knappar. Röda stugor, vita segelbåtar, och en gammal borg i sten – vi är på **Åland!**

Slide 63: Åland är en ögrupp i Östersjön som hör till Finland men **bestämmer mycket själva**. Vad betyder det?

En vänlig man berättar att Åland har **självstyre**. Det betyder att öarna styr många saker själva. Det finns ett eget **lagting**, en sorts åländsk riksdag.

Slide 64: Vi besöker **Kastelholms slott**, som byggdes redan på 1300-talet. Här regerade svenska fogdar när Åland hörde till Sverige. Karin Månsdottir, som begravdes i Åbo domkyrka, har suttit fängslad med sin man kung Erik XIV (fjortonde) på Kastelholms slott.

Slide 65: Någon berättar om **ett gammalt skepp**: det heter **Pommern** och seglade över världshaven för över 100 år sedan. Det var ett av de stora segelfartygen som lastade främst spannmål och även andra varor – och hörde hemma just här i Mariehamn. Vi försöker föreställa oss hur det var att bo på ett skepp i flera månader.

Slide 66: Vi får höra att Åland är **det enda området i Finland där bara svenska är officiellt språk**. Alla skyltar, skolor och myndigheter använder svenska. Det känns tryggt, men också lite ovanligt, eftersom vi annars ofta hör både finska och svenska.

Efter att Finland blivit självständigt ville Sverige få tillbaka Åland. Men istället bestämdes det att **Åland skulle höra till Finland**, men få **självstyre och alltid få tala svenska**. Det beslutet togs av **Nationernas förbund** (som fanns före FN).

Slide 67: Vi får också veta att Åland är **demilitariserat** – det betyder att **ingen militär får finnas här**, varken finsk eller utländsk. Det är en del av fredsavtalet efter gamla krig. Det känns lite som att hela ögruppen har valt fred som sin väg.

Vi går längs en havsvik i kvällssolen. Vinden doftar salt och tång. Nästa gång väntar något helt annat. Vi känner kylan i vinden. Vi blickar norrut...

Kan du lista ut kodordet?

/Isa & Leo – med vinden i håret

Fakta – Åland

- Åland är en **ögrupp** mellan Finland och Sverige

- Ögruppen har **över 6 500 öar**
 - Åland **tillhör Finland**, men bestämmer mycket själv (självstyre)
 - På Åland är **bara svenskan officiellt språk**
 - Huvudstaden heter **Mariehamn**
 - Här finns **segelfartyget Pommern** som nu är ett museum
 - Det får **inte finnas militär** på Åland (demilitariserat)
-

Klurighet – Ålandspusslet

Eleverna får två utskriftar: ett pussel som du har klippt färdigt i 30 bitar och ett underlag (A4-papper med rutfält, 30 rutor). Eleverna ska nu pussla 30-bitars pusslet som bildar Ålands karta. De lägger pusslet ovanpå underlaget. I de olika namnen på kartan har bokstäver märkts ut med blått. När pusslet är färdigt lagt ovanpå underlaget anger siffrorna i rutorna på underlaget vilka blåmarkerade bokstäver som ska användas (och i vilken ordning) i kodordet. Notera att alla blåmarkerade bokstäver inte är versaler.

Kodord: SaPMi

Text på upplåst webbsida

Starkt gjort, upptäckare!

Ni har utforskat öarna med egen röst och sett hur historia, språk och självbestämmande vävs samman. Men nu blåser vinden kallare. Marken blir kargare. Vi rör oss mot något högt, öppet och vindpinat.

Äventyret fortsätter i en helt annan del av landet...

Fortsätt skriva – Kapitel 8: Åland

Skrivmall:

Inledning – Var hamnar du?

- Ser du havet? Öar? Kastelholms slott? Pommern?

Mitt på dagen – Vad händer?

- Pratar du med någon om självstyre? Besöker du ett museum? Ett slott?

Mysterium – Något väcker din nyfikenhet

- En gammal karta? Ett beslut från länge sedan? Någon som inte vill välja sida?

Avslutning – Hur slutar dagen?

- Vad förstår du om att bo på Åland – att vara både finländsk och något mer?

Uppdrag 9: Fjällvärlden – högst upp i norr

Tema: Lappland, fjäll och samer

Mål: Eleven lär sig om Finlands nordligaste landskap och samernas liv och kultur

Tidsåtgång: ca 30 min

Förslag på gruppstorlek: 3(-4) elever

Material

- Brev från Isa & Leo - [skriv ut här](#)
 - Klurighet - [skriv ut här](#) (en per grupp)
 - Presentation – Upptäckarna: Finland då och nu Slide 70-78
 - Tillgång till digital enhet för kodinmatning
-

Gör så här

1. Visa slide 70-71 och dela ut ett exemplar av brevet per grupp. Be eleverna läsa brevet högt för varandra inom gruppen.
 2. När de läst brevet klickar du fram till slide 77 och delar ut ett exemplar av klurigheten per grupp.
 3. Låt eleverna testa på klurigheten själva en god stund innan du ger instruktioner eller ger dem små ledtrådar.
 4. Låt grupper testa kodordet i gruppens dator eller när alla löst uppgiften, skriv in koden på webbsidan via lärardatorn.
 5. Nu är det din tur att läsa brevet högt och visa tillhörande bildspel. Eleverna får en värdefull repetition och får se bilder som kan hjälpa deras minne och förståelse på traven.
 6. Avsluta med dokumentation i tillhörande Elevhäfte.
 7. Vid ett senare tillfälle fortsätter eleverna att skriva på sin berättelse.
-

Brev från Isa & Leo

Hej igen, upptäckare!

Slide 72: Vi fryser om kinderna, men ögonen glittrar. Framför oss reser sig **Haldefjäll**, Finlands högsta punkt, cirka 1300 m ovanför havsytan.

Slide 73: Vi är i **Lappland**, allra högst upp i norr, där fjällen möter himlen och snön ligger kvar långt in på sommaren.

Slide 74: Landskapet är öppet och tyst. Färgerna är milda – grå sten, vit snö, blå himmel och små röda fjällstugor. Vi vandrar längs en stig och ser plötsligt **en hjord med renar** röra sig över snön.

Vi möter en samefamilj som berättar om **renskötsel**, om hur de flyttar med djuren mellan olika marker beroende på årstid.

Vi får också höra om **samernas historia** – att de är ett **urfolk** som bott här i tusentals år. Förr blev de ofta illa behandlade, men idag kämpar många för sina rättigheter.

Slide 75: Vi får också veta att det samiska området inte bara finns i Finland. Det sträcker sig **över fyra länder – Finland, Sverige, Norge och Ryssland**. Det området kallas **Sápmi**. Även om gränserna delar upp länderna, har samerna **sina egna språk, egen flagga, sin kultur och historia** som förenar dem.

Slide 76: När vi frågar barnen i kåtan om de tror på tomten, skrattar de. "Många säger att **jultomten bor här i Lappland**", säger en pojke. "I ett berg som heter **Korvatunturi** – Öronberget!" Vi kikar upp mot fjällen. Tänk om det är därför han hör vad barn önskar sig?

Vi stannar en stund och låter vinden blåsa våra tankar fria. Här, i Lapplands fjällvärld, känns allting större – och äldre.

Snart är det dags för vår sista resa. Den handlar om människor – inte platser. Tre personer som på olika sätt har påverkat Finland.

Men först: kodordet!

/Isa & Leo – högt uppe och fulla av respekt

Fakta – Lappland och samerna

- **Lappland** ligger längst norrut i Finland
- Här finns **fjäll, renar, norrsken och midnattssol**
- **Samerna** är ett av världens urfolk och har bott här i tusentals år
- Samerna har **egna språk, flagga och kultur**
- Området där samer bor kallas **Sápmi** och sträcker sig över **Finland, Sverige, Norge och Ryssland**
- **Renskötsel** är en viktig del av samisk tradition
- Många tror att **jultomten bor i finska Lappland**, vid **Korvatunturi** ("Öronberget")

Klurighet – Labyrinten

På slide 77 finns en bild av samma labyrint som du delar ut till varje grupp. Det som skiljer dem åt är att elevernas labyrint är tom och labyrinten på slide 77 innehåller bokstäver och en del av labyrintens väggar har försvunnit. Eleverna ska klura ut vilken väg de behöver färdas, på sitt eget papper, för att hitta ut ur labyrinten. Längs färden ska de plocka upp bokstäver till kodordet. Bokstäverna får de från labyrinten på slide 77. **Kodord:**

INFLUENCER

Text på upplåst webbsida

Bra jobbat!

Ni har vandrat i fjällens tystnad. Nu reser vi en sista gång – för att möta några personer som lämnat spår i hela Finlands historia.

Vilka influencers tror du de kan vara?

Fortsätt skriva – Kapitel 9: Fjällvärlden

Skrivmall:**Inledning – Var hamnar du?**

- Är du i fjällen? Är det vinter eller sommar? Ser du snö, midnattssol eller norrsken?

Mitt på dagen – Vad händer?

- Möter du samer eller renar? Lär du dig något om livet i norr?
- Hör du berättelser om Sápmi eller jultomten?

Mysterium – Något väcker din nyfikenhet

- Ett gammalt spår i snön? Ett konstigt berg? Ett mönster i en samisk dräkt?

Avslutning – Hur slutar dagen?

- Vad har du lärt dig om fjällen, samerna eller livet i Lappland?

Uppdrag 10: De som förändrade – Fyra personer som formade Finland

Tema: Betydelsefulla personer i Finlands historia

Mål: Eleven får möta fyra viktiga personer och förstå hur de påverkat Finland inom musik, sport, litteratur och fred

Tidsåtgång: ca 30–40 min

Förslag på gruppstorlek: 3(-4) elever

Material

- Brev från Isa & Leo - [skriv ut här](#)
 - Klurighet - [skriv ut här](#) (en per grupp)
 - Presentation – Upptäckarna: Finland då och nu Slide 79-86
 - Tillgång till digital enhet för kodinmatning
-

Gör så här

1. Häng upp en kopia av Isa och Leos brev på tavlan. Läs texten högt för klassen från detta dokument. Projicera bilderna från tillhörande bildspel på tavlan. I texten (i detta dokument) är det markerat när du ska byta slide.
 2. Dela ut en kopia av klurigheten per grupp när du läst klart.
 3. Låt eleverna testa på klurigheten själva en god stund innan du ger instruktioner eller ger dem små ledtrådar.
 4. Låt grupper testa kodordet i gruppens dator eller när alla löst uppgiften, skriv in koden på webbsidan via lärardatorn.
 5. Avsluta med dokumentation i tillhörande Elevhäfte.
 6. Vid ett senare tillfälle fortsätter eleverna att skriva på sin berättelse.
 7. Vid ett ytterligare senare tillfälle får eleverna skriva ett avslutande kapitel på sin berättelse.
-

Brev från Isa & Leo – Tre som förändrade Finland

Hej igen, upptäckare!

Den här gången har tidsmaskinen tagit oss till flera olika platser på snabba blyxtbesök och till människor som **gjort något stort**. De har ändå lämnat spår efter sig som finns kvar än idag.

Först hamnar vi i en konsertsal. Det är tyst – tills musiken börjar. Den är mäktig och sorglig på samma gång.

Slide 81: får veta att det är kompositören **Jean Sibelius** som skrivit den. Han levde för över 100 år sen och ville att hans musik skulle få folk att **känna stolthet över Finland**. En av hans mest kända låtar heter **Finlandia** – och vi tycker att den låter som vind, kamp och hopp på samma gång.

Sedan hör vi snabba steg i grus. Vi vänder oss om och ser en man i vita löparkläder.

Slide 82: Det är **Paavo Nurmi**, Finlands mest kända löpare. Han vann **nio guld i OS** för ca 100 år sedan och kallades "Den flygande finländaren". Vi hinner knappt se honom förrän han är borta igen – snabb som vinden.

Nästa plats är helt stilla. Människor sitter runt ett bord och pratar lågt.

Slide 83: Där sitter **Martti Ahtisaari**, en president och **fredsmäklare**. Han har hjälpt människor i andra länder att **sluta fred**, och fick **Nobels fredspris år 2008**. Vi hör honom säga: "Fred är en fråga om vilja."

Till sist kliver vi in i ett rum med färger, penslar och figurer vi känner igen. En kvinna med mörkt hår ritat långsamt ett mjukt ansikte.

Slide 84: Det är **Tove Jansson**, konstnären och författaren som skapade **Muminvärlden**. Hon skrev sina berättelser **på svenska här i Finland**, och de handlar om **mod, vänskap och att våga vara sig själv**.

Vi lämnar tyst de sista spåren med ett leende.

Det känns som om **det finns många sätt att forma ett land** – med toner, med ord, med fötter på en stig, eller genom att bygga fred.

Vi har klarat vårt sista uppdrag. Men ett mysterium återstår: Minns du vad vi har lärt oss längs vägen?

/Isa & Leo – med hjärtat fullt av berättelser

Fakta – Sibelius, Nurmi, Ahtisaari & Jansson

- **Jean Sibelius** (1865–1957): Finlands mest kända kompositör. Skrev Finlandia.
 - **Paavo Nurmi** (1897–1973): Vann 9 OS-guld i löpning. Kallades "Den flygande finländaren".
 - **Martti Ahtisaari** (1937–2023): Var Finlands president och fredsmäklare. Fick Nobels fredspris 2008.
 - **Tove Jansson** (1914–2001): Författare och konstnär som skapade Mumin. Skrev på svenska och bodde i Finland.
-

Klurighet – Tolv steg till mål

Lös **12 frågor från varje uppdrag**. Från varje svar tar eleverna **en markerad bokstav**. Ordningstalet inom parentes visar vilken bokstav det gäller i det specifika ordet/namnet. När eleverna har alla tolv bokstäver, kan de läsa ut kodordet.

Kodord: FINLANDSRESAN

Text på upplåst webbsida

GRATTIS, UPPTÄCKARE!

Ni klarade det! Ni har låst upp sista sidan och slutfört hela er Finlandsresa – med hjärta, nyfikenhet och klokskap.

Ni har:

- rest bakåt i tiden till krig, fred och självständighet
- mött djur i skogen, sett fjäll och följt älvar
- lyssnat på musik, sprungit med guldhjältar och mött berättelser om mod och vänskap
- lärt känna både stora städer och små öar – och människor som gjort avtryck i Finlands historia

Ni har tänkt, läst, skrivit, gissat och löst mysterier. Och nu är ni här – i mål.

Men äventyret slutar inte här. För när man en gång blivit upptäckare...

...så ser man världen lite annorlunda. Man börjar undra. Lyssna. Upptäcka mer.

Tack för att ni har rest med oss – och tack för allt ni har bidragit med!

/Isa & Leo – med skorna leriga, huvudet fullt av minnen och hjärtat varmt

Fortsätt skriva – Kapitel 10: De fyra som förändrade

Ett möte med en av de fyra - välj om din karaktär träffar Jean Sibelius, Paavo Nurmi, Martti Ahtisaari eller Tove Jansson.

Skrivmall:

Inledning – Var börjar du?

– Hör du musik? Ser du ett lopp? Sitter du i ett fredsmöte eller ser du någon djupt försjunken i sitt skrivande?

Vad händer?

– Lär du dig något personen? Vad gör ni? Vad pratar ni om?

Avslutning – Hur slutar din resa?

– Vad tar du med dig från mötet?

Avslutande kapitel

Syfte:

Nu har du rest genom Finland – i tid och rum – tillsammans med Isa och Leo. Du har upptäckt historia, natur, människor och platser.

I den här uppgiften får du skriva ett **sista kapitel** i din berättelse: en **egen avslutning** där du ser tillbaka på allt du varit med om.

Skrivmall

Inledning – Hur började det?

– Varför gav du dig ut på äventyret? Vad minns du från det allra första uppdraget?

Resan – Vad har du fått uppleva?

– Nämn några platser, personer eller djur du mött.
– Vad var spännande, roligt, konstigt eller viktigt?

Reflektion – Vad har du lärt dig?

- Vad vet du nu som du inte visste innan?
- Har du fått nya tankar om Finland, historia, natur eller människor?

Avslutning – Ett tack eller ett minne

- Vill du tacka någon? Isa och Leo? Ett djur? Ett träd? Ett museum?
- Eller vill du skriva ett sista minne att ta med dig?